

Verslag Forum OHO

18 maart 2016 – 9.30u-13.00u – Take Off Antwerp

Aanwezig:

- Inge Verhaegen (Take Off Antwerp)
- Hannelore Vandenabeele (Luca School of Arts Gent – nieuw lid)
- Vera Vanhoucke (UCLLeuven)
- Joris De Lee (Odisee)
- Karen Ruelens (PXL – CvO – StudentStartup)
- Ine Gerrits (PXL – StudentStartUp)
- Tine Aelter (PXL)
- Sabine Hoofdt (HUB-KUL)
- Filip Burgelman (Thomas Moore Mechelen)
- Chrisje Haenen (KUL)
- Annemie Soetewey (KdG)
- Els Huysmans (UHasselt – StudentStartUp)
- Pol Bracke (Hogeschool Gent – Centrum voor Ondernemen)
- Gert Trekels (KUL-LCIE)
- An Boone (Arteveldehogeschool)
- Laura Decremer (AFC Leuven)
- Emma Claeyns (AFC Leuven – nieuw lid)
- Evelyne Dekyvere (Vlajo)
- Kristien Van Puyvelde (dept. Onderwijs & Vorming)
- Nele Lintermans (Agentschap Innoveren & Ondernemen)
- Reineke Vandevenne (Agentschap Innoveren & Ondernemen)

Gast:

- Yorian van Winkoop (student Cultuurmanagement UA)

Verontschuldigd:

- Jolien De Brauwer (Artesis Plantijn)
- Annelies Schrooten en Tin Vanden Putte (UCLL-Limburg)
- Karen Brabant (Odisee)
- Marc Goldchstein (VUB)
- Steve Stevens en Koen De Bosschere (Universiteit Gent)
- Herman Kiesel (Hogeschool West-Vlaanderen)
- Leen Mestdagh (Stichting Onderwijs&Ondernemen)
- Jef Tavernier (In-C)
- Wim Fyen (LCie KU Leuven)
- Nick Hautekees (Syntra Vlaanderen)
- Tom Fleerackers (Karel de Grote Hogeschool)
- Lies Kestelyn (VIVES)
- Sabrina Guttierrez (Erasmushogeschool Brussel – vervanger Anneleen Verckens)
- Sebastiaan De Block (SINC Antwerpen)
- Stijn De Jonge (KULeuven Campus Groep T)
- Jan Trommelmans en Johan Braet (Universiteit Antwerpen)
- Rita De Graeve (dept. Cultuur, Jeugd, Sport & Media)
- Johan Poisquet (Agentschap Innoveren & Ondernemen)

met dank aan Yorian van Winkoop, op wie we een beroep konden doen voor de verslaggeving.

1/ VERWELKOMING DOOR INGE VERHAEGEN – TAKE OFF ANTWERP

VERWELKOMING NIEUWE LEDEN EN GAST, TOELICHTING VERLOOP FORUM

- Inge Verhaegen verwelkomt ons in naam van Take Off Antwerp op de Kleine Kauwenberg 17, 2000 Antwerpen. Later op de Forumbijeenkomst zal ze de werking van Take Off Antwerp toelichten.
- We verwelkomen voor het eerst Hannelore Vandenabeele, docente bij LUCA in Gent. Geïnteresseerd in de zakelijke en organisatorische aspecten van de kunstenaarspraktijk. Zakelijke vakken zijn opgenomen in het curriculum, maar studenten komen niet naar de lessen of waarderen de lessen niet altijd. "Ondernemerschap is een moeilijk woord bij studenten." Voor haar doctoraat doet Vandenabeele onderzoek naar loopbanen van kunstenaars (in Nottingham, Engeland). Ze is zelf ondernemer: evenementen met kunstenaars organiseren voor bedrijven en organisaties.
Het is ook de eerste keer dat Emma Claeys, die naast Laura Decremer voor AFC Leuven, forumlid is. Ze is binnen de AFC-werking verantwoordelijk voor entrepreneurship.

2/ STAND VAN ZAKEN ARTEPRENEUR EN PROJECT SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP

met dank aan An Boone

2.1 Stand van zaken Artepreneur – studentencoöperatie

ARTEpreneur studentencoöperatie wil studenten die goesting hebben om te ondernemen, maar de stap naar een eigen zaak te groot vinden, met raad en daad bijstaan. ARTEpreneur biedt in de vorm van een coöperatie studenten een structuur aan waarin zij veilig kunnen ondernemen tijdens de studietijd (in samenwerking met Agentschap Innoveren en Ondernemen).

Mogelijke nieuwe projecten: in januari zijn 4 nieuwe coöperanten toegetreden (zie bijlage ARTEpreneur status 18 maart 2016 en <https://www.arteveldehogeschool.be/ondernemen-als-student/artepreneur-studentenco%C3%B6peratie>)

De informele netwerking tussen de studenten onderling verloopt minder goed; studenten spreken elkaar niet voldoende aan om elkaar te helpen. Er is een gesloten Facebookgroep om vragen te kunnen stellen, Beter eerst een informele babbel organiseren, om daarna makkelijker via facebook verder te gaan.

Op een onlangs georganiseerde informele bijeenkomst waren maar 8 van de 17 studenten aanwezig. Face-to-face contact is belangrijk voor de betrokkenheid van studenten bij elkaars project. Opvallend is dat er veel boekhoudkundige vragen zijn terwijl er maandelijks overleg is hierover.

An nodigt de forumleden uit om mee te denken en tips te geven om de onderlinge samenwerking en hulp bij de coöperanten aan te zwengelen.

Uit de korte uitwisseling die volgt blijkt dat een fysieke ruimte zoals bij TAKEOFANTWERP erg belangrijk is; een ruimte waar de student-ondernemers en studenten elkaar ongedwongen en altijd kunnen vinden en als vanzelf meer samen opnemen. Het maakt het voor de student-ondernemers ook mogelijk meer opsplitsing privé-werk te maken.

Een locatie ter beschikking stellen voor de student-ondernemers bleek bij Artepreneur tot nu toe niet mogelijk.

Mogelijkheden bij partners werden al onderzocht, maar tot nu toe blijkt dat niet optimaal (er is een mogelijkheid om bij een incubator plaats te krijgen, maar die bevindt zich te ver buiten het stadscentrum om laagdrempelig voor de studenten en student-ondernemers te zijn).

Een idee dat geopperd wordt: leegstaande panden of ruimtes boven winkels kunnen in de stad misschien als gezamenlijke plaats dienst doen? *(bijkomende opmerking: blijkt dat er heel wat meer leegstaande panden voorhanden zijn als je rechtstreeks eigenaars contacteert dan dat je de vraag bij de stad hiervoor zou neerleggen)*

De jury's van Startlabo's Antwerpen en Gent werden bijgewoond om daarvan te leren.

In het tweede semester gingen verschillende workshops door ism de partners, oa van

- Belfius die hun aanbod en begeleiding naar jongeren kwam voorstellen,
- Aerey kwam de eigen werking voorstellen, ze hebben nu ook een eigen incubator 'the Birdhouse' (<http://thebirdhouse.aerey.be/>),
- DVV gaf een workshop over aansprakelijkheden
- Securex rond teamwerk en duurzaamheidsbeleid
- Claerhout Communicatiehuis over het bekijken van het inkomstenmodel en reputatiemanagement

Aandacht gaat nu ook naar pr over Artepreneur buitenshuis, oa bij Odisee. De website moet nog verder worden uitgewerkt, er moet een duidelijk uitstroombesluit worden opgenomen in het huishoudelijk reglement (statuten aanpassen is kostelijk). De Artepreneurs zijn goede ambassadeurs.

2.2 Stand van zaken project Sociaal ondernemerschap in hoger onderwijs

De twee trajecten (één gericht op professionalisering van de docenten, één gericht op de studenten) krijgen stilaan wat meer vorm.

zie bijlage Poster sociaal ondernemen in hoger onderwijs

An Boone doet een oproep naar laagdrempelige voorbeelden/cases rond sociaal ondernemerschap, in de brede zin van het woord:

Voor welk opleidingsonderdeel binnen welke opleiding(en) doe je dit en hoe pak je dit aan? Gebruik je ondernemende, interactieve werkvormen, werk je rond topics die te maken hebben met sociaal ondernemerschap, heb je professionaliseringstrajecten om je medewerkers ondernemende skills te laten ontwikkelen, werkvormen, ...?

Jouw best practice kan je gerust voorstellen tijdens het disseminatie event dat plaats vindt op 09 september in Gent, gericht naar medewerkers en beleid binnen het Hoger Onderwijs'.

Voor meer info, vragen, best practices, voorbeelden, ...: an.boone@arteveldehs.be of GSM 0472 34 49 76.

3/ TERUGKOPPELING CONEEECT-CONGRES

met dank aan Filip Burgelman

Filip Burgelman (Thomas More), Tom Fleerackers (KdG) en Jolien De Brauwier (AP) gingen vorig jaar in september naar het Coneect-eindsymposium 'Educating Entrepreneurship Educators,' in Berlijn.

Het was een laatste samenkomen aan het einde van een traject.

De input kwam uit academisch onderzoek, bijvoorbeeld de impact van onderwijs op ondernemerschap. Onderzoek omzetten in concrete manieren om ondernemerschap te activeren. Hoe bouw je onderwijsformules om ondernemerschap aangeleerd te krijgen?

Amerikaanse onderzoekers wijzen op het feit dat je een ondernemende mindset moet creëren en niet zozeer ondernemers opleiden. Een student die een goed businessplan kan schrijven is namelijk niet per definitie een goede ondernemer.

Alle materiaal (zeer interessant voor iedereen geïnteresseerd in Ondernemend Hoger Onderwijs!) uit het project staat op www.coneect.eu

Jammer genoeg is het meeste ervan enkel toegankelijk als je Coneect-lid bent en een login hebt voor het leerportaal. Een boek met gebundelde praktijken is echter nu wel al voor iedereen downloadbaar:

<http://www.coneect.eu/handbook.htm>

Vervolg van Coneect? Er is een sterk gemeenschapsgevoel ontstaan, maar de financiering en het project zijn eigenlijk afgelopen. Hoe gaat het project voortbestaan zonder middelen? Kan het Forum deelnemen aan Coneect, bijvoorbeeld d.m.v. een afgevaardigde? Er zijn veel parallellen te trekken met het Forum.

Filip vraagt na of de leden van het forum OhO hier ook geen toegang toe kunnen verkrijgen.

Wij bekijken ook verder hoe en of we als Forum lid van Coneect kunnen worden.

Opmerking: ondertussen heeft Filip navraag gedaan; blijkt dat een nieuw platform rond Coneect in de maak is (over enkele maanden klaar), en daarop zou alle materiaal voor iedereen beschikbaar zijn! Op te volgen dus!

4/ EUROPEAN AWARD VOOR ONDERNEMERSCHAPSBEVORDERING

Op 22 februari werd de wedstrijd voor 2016 gelanceerd. Alle info staat online:

http://economie.fgov.be/nl/ondernemingen/ondernemerschap/europese_ondernemingsprijzen/#.Vv5xca0cTL8 of via www.hogeronderwijsonderneemt.be

Vorig jaar deelden we de info over de wedstrijd al met de forumleden. Toen kwam het plan om met het Forum OhO zelf deel te nemen. We beslisten toen om aan de volgende editie (deze) deel te nemen.

De aanvraag moet samengesteld worden voor 9 mei (nationaal). Daarna worden twee Belgische projecten geselecteerd voor de tweede fase, die een selectie door de Europese jury inhoudt. Het doel van de wedstrijd is om uitmuntende initiatieven die het ondernemerschap steunen te erkennen en te belonen. Er zijn verschillende categorieën. De prijs wordt jaarlijks sinds 2011 uitgereikt.

Men kan ook per instelling deelnemen.

Filip Burgelman, An Boone en Annemie Soetewey geven zich op om samen met het AIO-forum-team de deelname voor te bereiden.

5/ VARIA

5.1 SOHO- Website www.hogeronderwijsonderneemt.be

Er wordt afgetoetst bij de aanwezige leden of

- we een lijstje met de forumleden op de website kunnen plaatsen. We doen daarvoor nog een mailing om o.a. een foto op te vragen

- we zouden de presentaties van ieders OhO-werking graag onder een apart mapje op de nieuwe website openbaar maken. Kan dat voor de forumleden?

-> dat is ok, maar graag nog eerst even nazicht door de betrokken leden van de eigen presentatie

De RSS-feeds lijken niet goed te werken, we kijken dit na -> ga geregeld zelf naar de SOHO-website kijken voor nieuws, nieuwe studies en activiteiten!

5.2 ThatsIP

Dit is een e-learning module rond intellectuele eigendom (IE), specifiek voor docenten en studenten uit het hoger onderwijs, vorige jaren ontwikkeld (o.a. i.s.m. forumleden en hun collega's).

Nu komt de vraag vanuit de mensen achter That's IP (collega's binnen Agentschap Innoveren en Ondernemen) of het interessant zou zijn om in het voorjaar nog een workshop te houden waarin That's IP interactief wordt toegelicht. Doelpubliek: docenten hoger onderwijs, iedere docent die geïnteresseerd is, dus zeker niet enkel forumleden! (geen studenten, doel van That's IP is om docenten in staat te stellen hiermee verder zelf naar hun studenten toe aan de slag te gaan).

Een aantal leden van het Forum kennen That's IP en zijn er vol lof over.

We vragen nog na wat het maximale deelnemersaantal voor de workshopformule is. De uitnodiging ervoor zal, net zoals bij de infosessie Steunmaatregelen voor student-ondernemers, ook via het Forum verspreid worden.

zie ook <http://www.hogeronderwijsonderneemt.be/thatsip-een-e-learning-module-rond-intellectuele-eigendom>

5.3 Handboek rondom steunmaatregelen student-ondernemers.

Een iets uitgebreidere toelichting van de presentatie die collega Mieke Houben gaf tijdens de afgelopen infosessie van eind februari is terug te vinden via

<http://www.hogeronderwijsonderneemt.be/sites/default/files/atoms/files/Syllabus%20Steunmaatregelen%20student-ondernemer.pdf>

Omdat maatregelen snel verouderen, zal deze publicatie slechts **tijdelijk online** staan; de recentste maatregelen zijn altijd terug te vinden op www.subsidiedatabank.be.

5.4 Andere varia

- Het **volgende Forum vrijdag 13 mei**, misschien langere dag (tot 15u). Thema's rondom competenties, multidisciplinair werken, voor diepgang is er iets meer tijd nodig, locatie nog niet bekend (in Brussel of op locatie).

- SERV en Vlor hebben **advies** gegeven over het **vernieuwde Actieplan OhO**. Het Actieplan zal op een aantal punten aangepast worden. Er zal ook terugkoppeling zijn naar die Forumleden die adviezen hebben gegeven. Het aangepaste plan moet opnieuw worden meegedeeld aan de regering.

Meer info: <http://www.hogeronderwijsonderneemt.be/actieplan-ondernemend-onderwijs-2015-2019-eerste-versie-en-uitgebrachte-adviezen>

Vanuit het Forum is er commentaar, staan deze mensen niet te ver af van wat ondernemen is of OhO? Kan het Forum hier nog extra aan bijdragen? Wordt het Actieplan volgens de Forumleden door de SERV en de Vlor verkeerd begrepen? We spreken af dat de forumleden de adviezen doornemen en dit hernemen op de volgende Forumdag.

- Info **EFRO-oproep 'Ecosystemen in studentensteden'**, we kregen 10 projectvoorstellen binnen, dat is erg positief. Hoewel het niveau ervan goed tot erg goed is, blijkt de beoordeling ervan niet voor allen even makkelijk. De aangekondigde timing blijft tot nader order nog steeds aangehouden: beslissingen zouden, mits de nodige reserves, tegen begin april aan iedereen bezorgd worden.

- **Attest bedrijfsbeheer - aanpak Arteveldehogeschool**: omdat er nogal wat vragen zijn, zal An Boone hun aanpak naar de forumleden sturen. Indien gewenst wil An dit gerust op een forum toelichten. Meer info an.boone@arteveldhehs.be

6/ VERBINDING MET ELKAAR EN ELKAARS PRAKTIJKEN

Verhalen uit jullie werking OhO

- Wat zijn jullie verworvenheden met betrekking tot OhO?

- Waar willen jullie met je instelling/vereniging/overkoepelend initiatief naartoe de komende jaren? (visie op OhO?)

6.1 Presentatie TAKE OFF ANTWERP - Inge Verhaegen

TAKEOFFANTWERP_ is in 2014 in het leven geroepen voor student-starters (potentiële ondernemers) en student-ondernemers, voor alle studenten van alle instellingen van de Associatie Antwerpen.

TAKEOFFANTWERP_ faciliteert maar onderwijst niet, maar er zijn wel workshops. Het zuivere coachen ligt bij de onderwijsinstellingen.

Het doel is studenten aan elkaar te koppelen. De oorspronkelijke idee was en is om de verschillende initiatieven te clusteren, om naar buiten te treden als ondernemende stad. Zo worden studenten gestimuleerd om na hun studie zich blijvend in Antwerpen te vestigen en te ondernemen.

Elk jaar wordt gestart met een evenement/workshop/initiatief vanuit de studenten. De ambitieuze doelstelling is om 5% van de studenten te laten afstuderen als ondernemer. De locatie naast Gate 15 (informatiepunt voor studenten) zorgt voor gemakkelijke en laagdrempelige toegankelijkheid.

Ze organiseren starterssessies, gelinkt aan de opleiding van studenten, bv. in de medische sfeer. Dat zijn rondetafelgesprekken met mensen uit het bedrijfsleven en studenten. Deze worden gefinancierd door de Associatie en sponsors (dit jaar voor het eerst competentie tussen bedrijven omtrent de sponsoring). Er wordt informatie gedeeld die de studenten niet in de les krijgen. De communicatie verloopt via BlackBoard of Facebook en via studentenverenigingen zoals SINC (= Students for Innovation and Cooperation).

www.sincantwerpen.be

www.takeoffantwerp.be

De stad Antwerpen investeert, maar in de toekomst moet de organisatie meer zelfbedruipend worden via verhuur en catering of grote partners zoals bv. Duvel. Leegtes tijdens de vakantie en flexibele openingstijden maken dit lastig. Tot op heden is het nog niet gelukt een vaste partij/uitbater voor de catering te vinden. Financiering door Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen, deel zou in de toekomst kostendekkend moeten zijn. De werkingskosten zijn ongeveer 30.000 euro per jaar. De locatie is van de stad.

In andere Europese regio's bestaan soortgelijke projecten, waar men een ecosysteem van aanbieders creëert. Het voordeel van Antwerpen is dat de instellingen dichtbij elkaar zitten. Binnen de Associatie is er ook onderlinge concurrentie. Kunnen studenten doorgestuurd worden naar de concurrent?

Partners: Stad Antwerpen, SINC, Auha Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (= Universiteit Antwerpen, Artesis, Karel de Grote, Hogere Zeevaart), VOKA (Vlaams Netwerk van Ondernemingen).
Toekomst: van elkaar leren, bv. van praktijken in Gent.

zie bijlage: ppt verhaal TAKEOFFANTWERP_

6.2 Ondernemen in HoGent-onderwijs – Pol Bracke

Er zijn vier faculteiten. In enkele richtingen wordt het vak Ondernemen sowieso al gegeven (in bedrijfsmanagement, retail management, ergotherapie en vastgoed moeten ze al een businessplan maken). Voor de andere richtingen is er een keuzevak Ondernemen, overkoepelend over de verschillende faculteiten. Maximaal 80 studenten per semester mogen deelnemen. Zij werken in teamverband aan een opdracht of een eigen idee. Per team zijn er twee docenten die begeleiden. Het is een intensieve vorm van onderwijs. Vanwege de lesroosters wordt het vak in de avonden gedoceerd. Het keuzevak staat voor 3 studiepunten en is binnen alle opleidingen beschikbaar. Ook studenten van het KASK nemen deel.

Visie: binnen het keuzevak Ondernemen een tweede traject opstarten met vragen van buitenaf, dus geen eigen idee uitwerken. Bedrijven kunnen zo beter worden geïntegreerd in de opleiding, praktijk gericht. Met de opmerking dat de kwaliteit van de uitwerking door studenten gegarandeerd moet worden, daarom is het verstandig om alleen studenten met voorkennis deel te laten deelnemen.

Onderwijs gebaseerd op:

- Osterwalder business model
- Lean-management
- Impactgedreven Ondernemen - boek

Het Centrum voor Ondernemen is een interfacultaire afdeling, er is weinig interactie met de onderwijspraktijk. Er is meer wisselwerking tussen de opleidingen en het Centrum nodig. Nog te weinig studenten met een studenten-statuut ondernemen, nu 20 studenten. Ook is er te weinig vergaderruimte voor studenten beschikbaar. 1,5 VTE om het centrum draaiende te houden.

- Participatie in Ministry of Makers (nieuwe naam voor Design Platform Oost-Vlaanderen)
- Project Sociaal Ondernemen
- Proberen om bedrijven te integreren binnen de opleidingen, stages, maar ook cases, etc.
- Participatie in Student Ghentpreneur/Startersfabriek
- Ondernemend Aalst + award

zie bijlage: ppt verhaal CvO_HoGent

6/ AFRONDING

Door de langer uitgelopen toelichtingen en de vele vragen erover door de forumleden, is de tijd om tot uitwisseling met elkaar in kleinere groepjes te komen, opgesoupeerd.

De toelichtingen waren echter ook erg concreet en interessant voor iedereen. We nemen volgende keer de tijd om effectief in kleinere groepjes verder kennis te maken en praktijken en vragen uit te wisselen.

Het doorgaan van het Forum op locatie wordt positief bevonden; het volgende overleg hoeft niet noodzakelijk door te gaan in Brussel, An Boone en Tine Aelter stellen zich kandidaat om de volgende keer op locatie te gaan.

We nemen dit mee en pakken dit ook op, als het programma van het forum van mei dit toelaat.

Bijlagen-pdf's

- Verloop - Forum 18 maart 2016
- Verslag - Forum 18 maart 2016
- ARTEpreneur status 18 maart 2016
- Poster sociaal ondernemen in hoger onderwijs
- Ppt Verhaal Take Off Antwerp
- Ppt Verhaal CvO HoGent

LAATSTE DATUM FORUM OHO 2015-2016

vrijdag 13 mei 2016, Brussel Ellips, zaal B 2.111 of op locatie: 9u – 15u

NIEUWE DATA FORUMDAGEN 2016-2017

dinsdag 6 september 2016, **VAC Leuven** of op locatie

donderdag 10 november 2016, **VAC Leuven** of op locatie

vrijdag 17 februari 2017, **Brussel Ellips** of op locatie

donderdag 11 mei 2017, **Brussel Ellips** of op locatie

INFOSESSIE THAT's IP voor docenten: wordt later meegedeeld